

екологічного, насамперед, лісового законодавства України.

Ключові слова: лісопорушення, відшкодування шкоди за порушення лісового законодавства, спеціальні підстави відшкодування шкоди.

Анотація

Мендык Л.В. Специальные основания возмещения вреда, причиненного лесонарушениями. – Статья.

У данной научной статье анализируются актуальные вопросы специальных оснований возмещения вреда, причиненного лесонарушениями. На основании исследования установлено, что общие основания возмещения вреда, причиненного лесонарушениями, определенные гражданским законодательством, а специальные - нормами экологического прежде всего лесного законодательства Украины.

Ключевые слова: лесонарушения, возмещение вреда за нарушение лесного законодательства, специальные основания возмещения вреда.

Summary

Mendyk L.V. Special grounds for damage compensation caused by forest violation. – Article.

The research analyses current issues of forest violation compensation grounds. The investigation shows that the general grounds of damage compensation caused by forest violation are defined by the civil legislation, and the special grounds – by the norms of environmental and forest legislation of Ukraine.

Key words: forest violation, damage compensation for violation of forest legislation, special grounds for damage compensation.

Н.Г. Юрчишин

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного
та господарського права і процесу
Івано-Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК ЛІСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД (1917-1990 Р.Р.)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ліси забезпечують умови для існування одних з найбагатших за біорізноманіттям екосистем на Землі, а також умови існування для 90 % видів, яким загрожує

небезпека зникнення. Біорізноманіття має надзвичайно велике значення для практичного життя людства, наприклад, забезпечуючи сировину для ліків та рослинних екстрактів. Соціальна цінність лісів, починаючи від рекреації і закінчуючи духовними і культурними цінностями, дедалі більше і більше визнається основою для людського здоров'я [1, с.119].

Однак, сучасний стан людства призвів до того, що необхідність вирішення еколого-правових проблем посіло першочергове місце у розвитку суспільства. Одним з найважливіших компонентів природного середовища є ліс, тому що від нього залежить клімат, водний режим, врожайність сільськогосподарських культур, стан здоров'я нації та ряд інших природних компонентів. Сьогодні у сфері охорони лісів склалася критична ситуація, однією з причин якої є діюча система природоохоронного права, що не здатна захистити наші природні багатства. При цьому керівники лісової галузі приховують негативні наслідки своєї діяльності, такі як знищення лісів у водоохоронних зонах, в заплавах річок, на схилах гір [2, с.41].

Протягом останніх 10 років природа вже багато разів подавала людям сигнал про грубе порушення законів її розвитку. Це катастрофічні повені в Карпатах, що принесли мільярдні збитки народному господарству країни і супроводжувалися людськими жертвами та великими руйнуваннями. Виходячи з цього, створення ефективної правової бази охорони лісів є однією з пріоритетних проблем сучасної юридичної науки [2, с.41].

Однак, на сьогоднішній момент, не розроблена концепція розвитку права власності на природні ресурси, в тому числі і на ліси. Переносити сценарії розвитку правового регулювання лісової галузі, які застосовуються в зарубіжних країнах в українські умови, є малоперспективним шляхом вирішення даної проблеми. Україна має цілу низку особливостей, які треба враховувати при удосконаленні інституту права власності як одного із центральних інститутів лісового права в цілому. Крім цього, в історії нашої країни є значний досвід правового регулювання даного інституту. Одним із періодів становлення розвитку інституту права власності на ліси є радянський. Аналіз досвіду, накопиченого за цей період дозволить вплинути на становлення та

формування інституту права власності на ліси у сучасний період розвитку лісового законодавства України.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідженню теоретичних питань щодо становлення та розвитку лісового законодавства СРСР у різні історичні періоди присвячена значна увага науковців. Зокрема, вказані питання розглядають у своїх працях В.В. Костицький, В.Л. Мунтян, В. Непийвода, В.І. Семчик, С.М. Шершун та інші науковці. Крім того, у процесі дослідження лісового законодавства у радянський період важливими є наукові доробки представників інших суспільних і природничих наук – Г.Д. Гуменюка, Г.С. Генсірука, В.М. Клапчука, М.П. Савущика, І.М. Синякевича, В.М. Сторожука, І.П. Соловій та інших.

Постановка завдання. Викладене зумовлює необхідність постановки в якості мети дослідження особливостей становлення та розвитку правового регулювання інституту права власності на ліси в радянський період (1917-1990 р.р.) на підставі аналізу законодавства та поглядів науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес становлення правових відносин щодо права власності на ліси в радянський період характеризувався достатньою кількістю нормативно-правових актів, прийнятих на розвиток тогочасного лісового та земельного законодавства, які закріпили, що державна власність є оптимальною формою власності на усі природні ресурси, і в тому числі на ліси.

Слід зазначити, що вже на початку ХХ століття виникла проблема вибору оптимальної форми права власності на ліси – приватної чи державної. В такому випадку, понад 100 років ведення лісового господарства за період до 1917 року на основі переважання приватної власності на ліси і споживацького підходу до них (70% лісів українських губерній знаходилось у приватній власності) призвело до того, що загальна площа лісів рівнинної України зменшилася на 40%, високоякісні дубові та соснові ліси практично зникли [3].

В результаті революційних подій 1917 р. ліси, як і інші природні багатства в нашій країні, були націоналізовані і стали надбанням народу. Одним із перших законів Радянської влади був декрет «Про землю», прийнятий 26 жовтня 1917 року, яким скасовувалося право приватної

власності на землю, її надра, ліси й води та встановлювалося право виключної державної власності на них. Земля стала власністю держави та територіальних громад і вилучалася з цивільного обороту. Землю могли отримати в користування, лише ті особи, які на ній працювали. В Селянському наказі декларувалося, що земля, надра, води, ліси, які мають загальнодержавне значення переходять у виключне користування держави, а всі інші об'єкти (мілкі ріки, озера а також інші ліси) – в користування місцевих громад, за умови завідування ними органами місцевого самоврядування [4, с.75; 5, с.340]. Його чинність розповсюджувалася на всі радянські республіки. Внаслідок цього, в радянський період приватна власність на ліси була повністю скасована, і тим самим утвердилася цілковито одержавлена модель відносин власності.

Декрет ВЦВК «Про ліси» від 27 (14) травня 1918 р., введений в Українській РСР відповідно до Декрету РНК України від 26 лютого 1919 р визначив основні принципи соціалістичної організації лісового господарства з метою використання лісів в інтересах усього народу. Даний документ встановив новий правовий статус лісів в державі [6, с.3]. Паралельно з цими документами приймаються нормативно-правові акти, які встановлюють порядок використання лісів, що докорінно змінює систему лісових правовідносин. Націоналізація лісів, стала підставою для виникнення нового типу лісових відносин. Ліси перестали бути об'єктом цивільно-правових угод і це зумовило виключення лісових відносин з предмета регулювання цивільного права де вони знаходились в умовах приватної власності до 1917 року.

Окрім цього, 10 грудня 1928 р. прийняті постанова ВЦВК і РНК РРФСР «Про обов'язковість постанов місцевих виконкомів про охорону лісів і насаджень від розкрадань і винищення та про накладання за їх порушення стягнень в адміністративному порядку», постанова РНК СРСР від 14 травня 1931 р. «Про охорону лісів від пожеж», постанова РНК СРСР від 31 липня 1931 р. «Про організацію лісового господарства», за яким усі ліси СРСР поділялися на дві зони – лісокультурні і лісопромислові – з різними режимами рубки. У 1936 р. була особливо виділена водоохоронна зона лісів. Все це сприяло подальшому

впорядкуванню лісового господарства СРСР [7, с.39].

Отже, лісове законодавство СРСР 30-40-х років йшло шляхом видання правових актів з окремих питань ведення лісового господарства та використання лісів, їх охорони, тощо, головним чином у формі постанов уряду Союзу РСР та урядів союзних республік.

Попри вимоги чинного в Радянському Союзі декрету «Про ліси», яким урегулювалися охорона, відтворення й використання лісів, в Українській РСР 4 червня 1930 року відбувся суд у справі з офіційною назвою «Про шкідництво у лісовому господарстві України». Групу висококваліфікованих фахівців і професорів (здебільшого колишніх чиновників лісового управління) Гурського, Колесникова, Шустова, Коваленка, Падалку та Марченка звинуватили у використанні службового становища, аби будь-яким чином зберегти колишні лісові масиви поміщиків. У той час коли вчені намагалися всіма способами зберегти їх під прапором заповідників, домагаючись цього в Головнауці, Всеукраїнській Академії Наук [8, с. 26], радянська влада сподівалася на повернення поміщиків і доводила цінний ліс до перестояю. Так, у одному з лісництв нараховувалося 16 тис. перестійного лісу. І це тоді, коли в країні бракувало лісоматеріалів. Вищезгадані науковці намагалися протистояти цим негативним явищам. У результаті проведеного закритого надзвичайного засідання суду професорів О. Колесникова і Б. Шустова засудили до 6 років, І. Коваленка та професора О. Марченка – до 5 років, Б. Падалку – до 4-х років, професора В. Гурського – до 3-х років виправних таборів» [8, с. 28].

Таким чином, ліси та інші природні ресурси, не визнавалися товаром, а отже вони не могли мати вартості і якогось грошового чи товарного еквіваленту. Державні фонди природних ресурсів розглядали цілком відокремлено від товарно-матеріальних і фінансових фондів держави [9, с. 14].

Українські державні діячі в період 1917-1921 років дотримувалися у сфері лісової політики аналогічної позиції. Так, наприклад, Закон «Про ліси в Українській Народній Республіці», ухвалений 13 січня 1919 року, передбачав націоналізацію всіх приватних лісів. Однак, аналізуючи положення даного нормативно-правового акта, можемо зробити

припущення про те, що даний документ допускав збереження за попередніми власниками «права порядкування та користування» в контексті трудового селянства, місцевого самоврядування та наукових установ. Даний закон, на думку В.П. Непийводи, не мав жодного впливу на стан і подальший розвиток лісового господарства в Україні. Проте, він є показником того, що на початку ХХ століття багато людей з різними, навіть протилежними, політичними поглядами сприймали державну власність на ліси як своєрідну панацею, що запевнить їх належну охорону й раціональний ужиток [10, с.151].

Після націоналізації лісів у 1918 році організація лісового господарства опиралась, з одного боку, на загальнодержавну власність основних масивів лісу, а з другого, на принципи ринкової економіки [3].

Проте, радянський досвід щодо закріплення виключної державної форми власності на ліси очікуваних результатів не приніс. Як зазначає В.П. Непийвода, внаслідок тривалого монопольного становища державної форми власності в Радянському Союзі дійсний економічний та правовий зміст лісових ресурсів деформувався. Ліс надавали лише в користування державним підприємствам. Він, відповідно, не міг бути предметом купівлі-продажу, обміну, дарування, успадкування чи інших цивільних правочинів, оскільки вони суперечили б принципіві виключної державної власності на ліси. Як наслідок, ліс могли залучати в цивільний чи товарний обіг не як цілий комплекс (земельна ділянка з наявними па пні ресурсами та корисними властивостями), а лишень у вигляді заготівельної сировини (здебільшого деревини). Тому економічний інтерес державних підприємств-користувачів полягав у тому, аби надати лісу «товарного вигляду», тобто заготовити щонайбільше сировини. При цьому, вони мало зважали на екологічні чи соціальні функції лісів, які й у цьому випадку не мали жодної матеріальної цінності й часто стояли на заваді найефективнішим з економічного погляду схемам заготівлі [10, с.151-152].

Як зазначає В.В. Костицький, природні багатства Українських Карпат також стали предметом великих спекуляцій, що обумовлено розміщенням там іноземного капіталу. В 1928 році влада продала за 35 млн. крон акціонерному товариству «Латориця» маєток австрійського

графа Шенборна-Бухгейма (132 тис. га землі та лісових угідь вартістю 400-500 млн. крон). Цьому ж товариству було продано 131,1 тис. га землі в теперішній Закарпатській області із 240 тис. га землі, що підлягала розподілу між селянами за умовами аграрної реформи [11, с. 9].

Таким чином, в реальному житті відбувалась експлуатація лісів, неефективність охорони лісів від шкідників, пожеж, заболочування, незадовільний стан науково-дослідницьких робіт, що призвело до помітного виснаження лісових ресурсів України.

Отже, на нашу думку, в умовах виключної державної власності ліс як земельна ділянка з його корисними властивостями не міг визнаватися об'єктом товарно-грошового обігу, тобто перебувати у приватній власності фізичних або юридичних осіб.

Впродовж наступних 1930-1950 р.р. у Радянському Союзі спостерігається надмірна експлуатація лісів, яка призвела до руйнівних наслідків для лісів території України. На початку 1930-х років лісове господарство було об'єднане з лісовою промисловістю, тобто підпорядковане їй. Основні заготівельники деревини були звільнені від плати за неї, рубати ліс стали відповідно до потреб споживачів деревини. Лісівників, які намагалися активно захищати стратегічні державні інтереси, було репресовано. У наступні тридцять років основним завданням лісового господарства було забезпечення деревиною саме народного господарства. Індустріалізація, колективізація, війна, відновлення зруйнованого господарства – все це потребувало деревини, і ліс знову рубали за потребою. Окремого, спеціалізованого державного органу управління лісами і лісовим господарством у цей період не було. Відповідні функції виконували управління у складі органів керівництва промисловістю або сільським господарством. При цьому підпорядкованість лісового господарства і структура управління змінювалися кожні 2-3 роки. Це негативно вплинуло на стан лісів, що проявилось у різкому зменшенні придатних до експлуатації лісів у рівнинних регіонах України. Потреба України в лісових ресурсах задовольнялася за рахунок ввезення деревини в основному з Росії та Білорусі [3].

Безумовно, в радянський період вживалися й заходи стосовно

охорони лісів, про що свідчить ціла низка законодавчих актів з цього питання. Але їх використання досить часто мало декларативний характер. Крім цього, нормативно-правові акти щодо охорони та захисту лісів не завжди були досконалыми.

З приводу цього, постановою Раднаркому СРСР від 31 червня 1931 року «Про організацію лісового господарства» передбачалося, що з метою регулювання вирубки лісу, лісовідродження, покращення режиму річок Волги, Дону, Дніпра ліси необхідно розділити на дві зони: зону лісопромислового і зону лісокультурного значення. З метою збереження Дніпра Рада Народних Комісарів визнала ліси в межах однокілометрової полоси по обидва боки річки водоохоронними з повною забороною їх вирубки, за виключенням перестою і мертвого лісу [12].

В цей період державні заходи спрямовувалися на здійснення консервативної або заповідної охорони лісів, тобто їх охорони як окремих природних об'єктів. У той же час інтенсивний розвиток народного господарства України відповідно викликав зростання експлуатації лісових ресурсів. Тому, з метою охорони і раціонального використання лісів необхідно було створити єдиний відомчий орган, який зміг би зосередити комплексне ведення лісового господарства. Таким органом по управлінню лісовим фондом став Державний комітет з лісового господарства, до функцій якого входили: всебічний розвиток лісового господарства, як складової частини народного господарства, підвищення лісових ресурсів, їх облік і вивчення, охорона лісів від пожеж, самовільних порубок та інших порушень лісового законодавства [12].

У період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 р.р. та в післявоєнні роки розвиток лісового законодавства продовжує залишатися одним із завдань господарсько-організаторської діяльності СРСР. Це знаходить свій прояв в кінці воєнних років ряду важливих для охорони лісу законів. Так, постановою РНК СРСР від 21 червня 1945 р. були затверджені Правила відпуску лісу на корені в лісах союзного значення, що діяли до 1955 р. Крім встановлення порядку відведення та використання лісосічного фонду, Правила встановлюють обов'язки заготівельників по охороні лісу. Практично через місяць, Уряд СРСР видає постанову про заходи з відновлення та освоєння сівозмін, за допомогою яких

зберігається та покращується родючість ґрунтів в інтересах отримання високих урожаїв сільськогосподарських культур [7, с.43].

З метою поліпшення ведення лісового господарства в 1947 р. було створено Міністерство лісового господарства СРСР. Крім того, було прийнято Правила сінокосіння і пасіння худоби в лісах (17 серпня 1947 р.), Правила пожежної безпеки в лісах СРСР (6 квітня 1949) та ряд інших законодавчих актів.

В той же час, Порядок ведення господарства та лісокористування в колгоспних лісах визначався положенням «Про колгоспні ліси», які були затверджені Радою Міністрів СРСР 25 січня 1955 р. №317. Дані ліси призначалися для задоволення потреб колгоспів і колгоспників у деревині, в побічному користуванні, для розвитку лісових промислів. Крім того, вони виконували полезахисні, протиерозійні, водоохоронні та інші функції. Колгоспи, як зазначається в Положенні про колгоспні ліси, були повноправними користувачами колгоспних лісів. А це означає, що рубка лісу і інші користування (за винятком збору населенням дикорослих плодів, горіхів, ягід та грибів) в колгоспних лісах іншими споживачами без згоди колгоспів заборонені. Своєрідність права користування колгоспним лісом полягає в тому, що колгосп не тільки сам користувався ним (використовував деревину та інші продукти для задоволення потреб господарства колгоспу і колгоспників), але й відпускає деревину різним споживачам [13, с.61].

Починаючи з 1950-х років обсяг лісозаготівлі в Україні пересічно на 300% перевищував розрахункову лісосіку. У Київській області ще у 1959 році вирубали лісосічний фонд 1977 року. Небаченими темпами спустошували карпатські ліси. Тільки за чотири роки (1956-60 рр.) там вирубали половину запасу «умовно стиглої» деревини, наявного на 1 січня 1956 року. «Умовність» полягала в тому, що вік рубання знизили зі 120 до 80-90 років. Тобто набагато більше лісових масивів стали розглядати як «стигли». Наукові принципи неодноразово докорінно переглянуто і «скоректовано» на користь лісоексплуатації. Так, наприклад, способи обчислення розрахункової лісосіки з 1957-1973 р.р. переглядали тричі [10, с.152]. У зв'язку з поганим станом господарства в колгоспних лісах на той час в багатьох союзних республіках були

прийнятті постанови про упорядкування ведення господарства в колгоспних лісах. У прийнятих більшістю союзних республік законах про охорону природи також значне місце приділяється охороні лісових багатств країни. Однак, незважаючи на ряд вжитих заходів, у практиці ведення лісового господарства відчувалися значні недоліки. Наслідком яких стало затвердження Міністерством сільського господарства СРСР 30 червня 1955 р. Правил ведення господарства в колгоспних лісах [13, с.67].

Завершальним етапом розвитку лісового законодавства у радянський період кінця 60-х початку 70-х років стала Постанова Ради Міністрів СРСР від 23 вересня 1969 № 792 «Про затвердження Положення про Державний комітет СРСР з лісового господарства» [14, с.91].

З викладеного випливає, що законодавча діяльність СРСР в галузі лісового законодавства щодо права власності на ліси була досить інтенсивною як за обсягом виданого нормативного матеріалу, так і за об'ємом охоплених регулюванням відносин. Її результати полягали в тому, що радянській владі на той час вдалося домогтися раціональної експлуатації лісів, не тільки не виснаживши їх, але й примноживши. Так, в 1956 р. обсяг лісозаготівель в СРСР був майже в 6 разів більше, ніж у Росії в 1913 р. За 40 років Радянської влади відновлені і посаджені нові ліси на площі 8473 тис. га, не рахуючи захисних лісових смуг [7, с.45]. Однак за такого інтенсивного розвитку промислового виробництва, що безмежно використовувало ліси, запланованих заходів було недостатньо.

На конституційному рівні питання охорони природи широко розкривалися в Конституції СРСР від 7 жовтня 1977 року і в Конституції УРСР від 20 квітня 1978 року. Зокрема, в ст. 11 Конституції СРСР та ст. 11 Конституції УРСР було чітко закріплено виключну власність держави на землю, її надра, води й ліси. Не менш важливим моментом конституційних основ лісового законодавства СРСР та УРСР був зміст ст. 18 Конституції СРСР та ст. 18 Конституції УРСР, в яких зазначалося, що в інтересах нинішнього та майбутніх поколінь у СРСР здійснюються необхідні заходи для охорони і науково обґрунтованого, раціонального використання землі та її надр, водних ресурсів, рослинного й тваринного світу, для збереження в чистоті повітря і води, забезпечення відтворення природних багатств та поліпшення середовища, яке оточує людину [15;

16].

Водночас, лісове законодавство радянського періоду отримало подальший розвиток після прийняття постанови Верховної Ради СРСР від 20 вересня 1972 року «Про заходи по подальшому поліпшенню охорони природи і раціональному використанню природних ресурсів», постанов Уряду СРСР від 29 грудня 1972 року «Про посилення охорони природи і поліпшення використання природних ресурсів», від 1 грудня 1978 року «Про додаткові заходи по посиленню охорони природи і поліпшенню використання природних ресурсів» [12].

Наступним етапом розвитку лісового законодавства стало прийняття Основ лісового законодавства СРСР, затвердженого Указом Президії Верховної Ради СРСР 13 грудня 1977 року, яке послужило передумовою регулювання лісових правовідносин в союзних республіках. Яскравим прикладом такого регулювання слугувало прийняття Верховною Радою 13 грудня 1979 року Лісового кодексу УРСР. Крім того, Лісовий кодекс УРСР, як і будь-які інші акти радянського законодавства, зазначав, що відповідно до Конституції СРСР і Конституції Української РСР ліси є державною власністю – загальним надбанням усього радянського народу. Крім цього, ліси перебували у виключній власності держави й надаються тільки в користування. Дії, які в прямій чи прихованій формі порушують право державної власності на ліси, забороняються [17, ст.3]. В той же час, у положеннях Основ лісового законодавства СРСР зазначалося, що законодавство покликане активно сприяти науково обґрунтованому, комплексному використанню лісів, їх планомірному відродженню і ефективній охороні в інтересах сучасного і майбутнього поколінь в дусі високої відповідальності за бережливе господарське ставлення до лісу, як важливої складової частини природних багатств. В даному нормативно-правовому акті зазначалися завдання лісового законодавства України в галузі регулювання лісових відносин [18].

Проте, декларативні лісоохоронні заходи, передбачені у даних нормативно-правових актах, були недостатніми для ефективного їх виконання, ведення лісового господарства та раціонального використання лісових ресурсів.

Розвиток радянського лісового законодавства на початок 70-х кінець

80-х років характеризувався прийняттям кодифікованих актів у сфері регулювання лісових правовідносин, створенням Державного комітету з лісового господарства тощо. 7 жовтня 1977 р. Верховною Радою СРСР були прийняті Основні напрямки економічного і соціального розвитку СРСР на 1981-1985 рр. і на період до 1990 року, в яких вказувалося на необхідність посилити охорону лісів від пожеж та захисту їх від шкідливих комах та хвороб, розширювати захисне лісорозведення, створювати нові зелені зони в містах, селищах та навколо них [14, с.5-6].

Крім того, на відомчому рівні в подальшому були прийняті наступні законодавчі акти як всесоюзного, так і республіканського значення: Основні положення з лісового насінництва в СРСР, Затверджені наказом Держкомлісгоспу СРСР від 24 березня 1976 № 71; Постанова Верховної Ради СРСР «Про заходи щодо подальшого поліпшення охорони лісів і раціонального використання лісових ресурсів» від 17 червня 1977 р.; Постанова Ради Міністрів СРСР «Про порядок віднесення лісів до протиерозійних, особливо цінних лісових масивів та іншим категоріям захисності» від 11 січня 1979 р. № 37; Інструкція про порядок віднесення лісів до категорій зависності, затверджена наказом Держкомлісгоспу СРСР від 24 вересня 1979 р. № 157; Постанова Ради Міністрів СРСР «Про державний облік лісів, ведення державного лісового кадастру та галузевого обліку стану і використання земель державного лісового фонду» від 8 січня 1982 № 17; Інструкція про порядок ведення державного обліку лісів, затверджена наказом Держкомлісгоспу СРСР від 19 жовтня 1982 р. № 148; Положення про державний контроль за станом, використанням, відтворенням, охороною і захистом лісів, затверджено Постановою Ради Міністрів СРСР від 30 квітня 1982 р.; Інструкція по здійсненню побічних лісових користувань в лісах СРСР, затверджена наказом Держкомлісгоспу СРСР від 13 грудня 1982 р. № 175; Наказ Держкомлісгоспу СРСР «Про розроблення та реалізації цільової комплексної програми зі створення в Європейсько-Уральській зоні СРСР постійної лісосировинної бази на основі плантаційного способу вирощування балансової деревини хвойних порід» від 11 травня 1982 № 63, тощо [14].

Крім того, суттєвий вплив на розвиток лісового законодавства СРСР

справило виникнення слідчої та судової практики. У зв'язку з цим, на державному рівні було прийнято Постанову Ради Міністрів РРФСР «Про відповідальність за порушення лісового законодавства» від 21 квітня 1981 р. № 222 та Інструкцію Державного арбітражу при Раді Міністрів СРСР від 30 вересня 1982 № И-1-5 «Про деякі питання вирішення спорів, пов'язаних з лісопорушеннями». Завершальним етапом впливу судової практики на розвиток лісового законодавства стала Постанова Пленуму Верховного Суду СРСР від 30 червня 1969 № 6 «Про судову практику у справах про лісопорушення» [14].

Водночас, слід зазначити, що в колишньому СРСР інтереси лісоексплуатації завжди навіть у «щасливі» 1970-80-ті роки, панували над інтересами охорони лісів. Наприклад, 1984 року, щоб зберегти генетичний фонд подільських грабових дібров у лісах Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей пропонували виділити 51 генетичний резерват загальною площею близько 2 тис. га. Однак такі пропозиції було відхилено внаслідок заперечень лісозаготівельників, оскільки ці ліси склалися здебільшого зі стиглих і таких, що пристигали, деревостанів [10, с.152].

Висновки і перспектива подальших розробок. Таким чином, радянський досвід ведення лісового господарства є крайнім проявом одержавлення лісів із усіма негативними наслідками, які витікали з даного процесу. В СРСР лісоексплуатація панувала над інтересами охорони лісів, оскільки виключна державна власність на ліси не виступала гарантією ефективного розвитку лісового господарства. З моменту набуття незалежності 24 серпня 1991 р. в Україні продовжувала діяти отримана в спадок від командно-адміністративної системи недосконала державна форма власності на природні ресурси, в тому числі і лісові, яка стояла на перешкоді ефективного природокористування. Протягом 90-х років у лісове законодавство України так і не було внесено відповідних змін щодо реорганізації системи прав власності, придатної для ефективного розвитку ринкових відносин.

Література

1. Соловій І.П., Монастирська Л.Ф. Інструменти лісової політики в умовах формування ринків екологічних послуг лісів / І.П. Соловій // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2005. – Вип.15.7. – С. 119-125.
2. Кіндюк Б.В. Правове регулювання охорони лісів на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій / Б.В. Кіндюк // Часопис Київського університету права. – №3. – 2009. – С. 41-45.
3. З історії лісового господарства України [Електронний ресурс] // Режим доступу до документа:
http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=36143&cat_id=32867.
4. Лапчак І.В. Становлення лісового права та законодавства України / І.В. Лапчак // Малий та середній бізнес (Право. Держава. Економіка). – 2010. – №3-4. – С. 72-79.
5. Рябець К.А. Екологічне право: історичні засади формування до періоду одержання Україною незалежності / К.А. Рябець // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності – №2. – 2009. – С. 338-350.
6. Державний комітет лісового господарства України. Науково-інформаційний центр лісоуправління. Закони про ліси України радянського періоду // Науково-технічна інформація. – 2009. – Випуск №4. – 63 с.
7. Колбасов О. С. Советское законодательство об охране природы за 40 лет /О. С. Колбасов // Правоведение. – 1958. – № 1. – С.37-46.
8. Борейко В. Зберіг ліс – у тюрму / В. Борейко // Науковий світ. – 2005. – № 1. – С. 26-28.
9. Колбасов О.С. Экология: политика – право. Правовая охрана природы в СССР. – М.: Наука, 1976. – 230 с.
10. Непийвода Василь. Правове регулювання в галузі лісів: Доба утвердження підтриманого розвитку / Василь Непийвода. – К.: НДІ приватного права і підприємництва, 2004. – 339 с.
11. Костицький В. В. Економіко-правові проблеми охорони і використання лісів Українських Карпат / В. В. Костицький. – Івано-Франківськ, 1993. – 44 с.
12. Лазаренко Я. Становлення законодавчих систем в Україні. Розвиток лісового законодавства України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://pravoznavec.com.ua>.
13. Заславская Л. А. Правовое положение колхозных лесов /Л.А. Заславская. // Правоведение. – 1962. – № 3. – С.59-68.
14. Сборник нормативных материалов по лесному хозяйству / Сост. Л.Е. Михайлов, А.Б. Бронина. — М.: Лесн. пром-сть, 1984. – 317 с.
15. Конституція СРСР від 7 жовтня 1977 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1977.htm>
16. Конституція Української РСР від 20 квітня 1978 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=888-09>
17. Лесной кодекс Украинской ССР. – К.: Политиздат, 1981. – 75 с.
18. Основи лісового законодавства Союзу РСР і союзних республік, затверджених Законом СРСР від 17 червня 1977 року // Відомості Верховної Ради СРСР. – 1977. – №25. – ст.388.

Анотація

Юрчишин Н.Г. Розвиток лісових правовідносин у радянський період (1917-1990 р.р.) – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню розвитку лісових правовідносин у радянський період. Автором зазначається, що законодавча діяльність органів СРСР щодо лісових правовідносин була досить інтенсивною. Великим був обсяг правових актів та обсяг правовідносин, які ними регулювалися.

Ключові слова: ліс, лісове законодавство СРСР, право власності на ліси, державна форма власності на ліси.

Аннотація

Юрчишин Н.Г. Развитие лесных правоотношений в советский период (1917-1990 г.г.) – Стаття.

Стаття посвящена дослідженню розвитку лісових правоотношений в советский період. Автором отмечается, что законодательная деятельность органов СССР относительно лесных правоотношений была довольно интенсивной. Большим был объем правовых актов и объем правоотношений, которые ими регулировались.

Ключевые слова: лес, лесное законодательство СССР, право собственности на леса, государственная форма собственности на леса.

Summary

Yurchyshyn N.G. Development of forest relations in the Soviet period (1917-1990 years) - Article.

The article investigates the development of forest relations in the Soviet period. The author states that the legislative activity of the Soviet Union on legal relations was quite intense. The amount of legal acts and volume relationships, which they governed, were great.

Keywords: forest, forest legislation of the USSR, the ownership of forests, state ownership of forests.